

ФИЛОСОФИЯ

UBTBR 21.31.35

<https://doi.org/10.47526/3007-8598-2026.1-38>YASİN SAMET KAZEL^{1*} , MUSTAFA DOĞAN KARACOSKUN² ^{1*} Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Arş. Gör., (Türkiye, Kilis). e-mail: yasinsamet.kazel@kilis.edu.tr² Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı., Prof. Dr., (Türkiye, Ankara). e-mail: mustafa.karacoskun@hby.edu.tr**6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNİ YAŞAYAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TANRI TASAVVURLARI ÜZERİNE METAFORİK BİR ARAŞTIRMA**

Özet. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen ve 11 ili etkileyen depremleri yaşayan üniversite öğrencilerinin Tanrı tasavvurlarını metaforlar aracılığıyla incelemeyi amaçlayan bu araştırma, travmatik bir doğal afet sonrasında bireylerin anlam dünyalarını nasıl yeniden inşa ettiklerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmanın odağında, öğrencilerin deprem gibi sarsıcı bir yaşam olayı karşısında Tanrı'yı nasıl konumlandıkları yer almaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseninin benimsendiği çalışmada, katılımcıların Tanrı tasavvurlarını belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış metafor algı formu kullanılmıştır. Depremi bizzat yaşamış ve Kilis 7 Aralık Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 47 öğrenciden elde edilen veriler, içerik ve betimsel analiz teknikleriyle çözümlenmiştir. Analizler sonucunda dört temel kategoriye ulaşılmıştır. En yoğun metaforun yer aldığı “Güç İmgesi”, bireylerin hissettikleri çaresizlik karşısında Tanrı'nın kudretine sığınma ihtiyacını yansıtmaktadır. Bunu “Koruyucu ve Yol Gösterici” ile “Sevgi” imgeleri izlemekte; bu kategoriler Tanrı'nın afet ortamında manevi bir sığınak ve iyileştirici bir varlık olarak algılandığını göstermektedir. “Bilinemezlik İmgesi” ise Tanrı'nın aşkın ve tarif edilemez yönüne işaret etmektedir. Bulgular, öğrencilerin genel olarak olumlu bir Tanrı tasavvuruna sahip olduklarını ve bu tasavvurun güven, teslimiyet ve psikolojik destek sağladığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: din psikolojisi, Tanrı tasavvuru, doğal afet, 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri, metafor.

Ясин Самет Казел¹, Мустафа Доған Каражошкун²¹Килис 7 Аралык университеті, Теология факультеті, Дін психологиясы кафедрасы, зерттеуші ассистент (Түркия, Килис). e-mail: yasinsamet.kazel@kilis.edu.tr²Анкара Хажы Байрам Уәли университеті, Теология факультеті, Дін психологиясы кафедрасы, профессор, доктор (Түркия, Анкара). e-mail: mustafa.karacoskun@hby.edu.tr**6 ақпан Қахраманмараш жер сілкіністерін бастан өткерген университет студенттері арасындағы Құдай ұғымына қатысты метафоралық зерттеу**

**Cite us correctly:*

Kazel, Y. S., & Karacoskun, M. D. (2026). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini yaşayan üniversite öğrencilerinin Tanrı tasavvurları üzerine metaforik bir araştırma. *HIKMET*, 1(7), 50–64.

<https://doi.org/10.47526/3007-8598-2026.1-38>

Мақаланың редакцияға түскен күні 19.02.2026 / қабылданған күні 07.03.2026.

Аңдатпа. 2023 жылғы 6 ақпанда Қахраманмараш орталығында болып, 11 аймақты қамтыған жойқын жер сілкінісін бастан өткерген университет студенттерінің Құдай туралы түсініктерін метафоралар арқылы талдауға бағытталған бұл зерттеу табиғи апаттан кейінгі мағына әлемінің қайта құрылу үдерісін айқындауды мақсат етеді. Зерттеудің негізгі өзегі – студенттердің осындай ауыр сынақ жағдайында Құдайды қалай қабылдап, қалай позициялағанын анықтау. Зерттеу сапалық әдіснама аясында феноменологиялық тәсіл негізінде жүргізілді. Қатысушылардың санасында Құдай түсінігін анықтау үшін жартылай құрылымданған метафоралық қабылдау формасы қолданылды. Килис 7 Аралық университетінде білім алып жүрген және жер сілкінісін тікелей бастан өткерген 47 студенттен жиналған деректер мазмұндық және сипаттамалық талдау әдістері арқылы өңделді. Талдау нәтижесінде төрт негізгі категория анықталды. Ең көп метафора «Күш бейнесі» категориясында шоғырланып, адамның дәрменсіздік сезімі жағдайында Құдай күдіретіне сүйену қажеттігін көрсетеді. Одан кейін «Қорғаушы және Жол көрсетуші» мен «Махаббат» бейнелері Құдайдың рухани пана және ішкі сауығуға себеп болатын күш ретінде қабылданатынын аңғартады. Ал «Беймәлімдік бейнесі» Құдайдың трансцендентті әрі сипаттауға келмейтін қырын білдіреді. Зерттеу нәтижелері студенттердің жалпы жағымды Құдай түсінігіне ие екенін және бұл түсініктің оларға сенім, сабыр және психологиялық тірек бергенін көрсетеді.

Кілт сөздер: дін психологиясы, Құдай бейнесі, табиғи апат, 6 ақпан Қахраманмараш жер сілкіністері, метафора.

Yasin Samet Kazel¹, Mustafa Doğan Karacoşkun²

¹*Kilis 7 Aralık University, Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion, Res. Asst., (Türkiye, Kilis). E-mail: yasinsamet.kazel@kilis.edu.tr*

²*Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion, Prof. Dr., (Türkiye, Ankara), e-mail: mustafa.karacoskun@hbv.edu.tr*

A Metaphorical Study on the Concept of God Among University Students Who Experienced the February 6 Kahramanmaraş Earthquakes

Abstract. This study aims to explore the conceptions of God among university students who experienced the February 6, 2023 earthquakes centered in Kahramanmaraş, which affected eleven provinces. The research seeks to reveal how individuals reconstruct their worlds of meaning following a traumatic natural disaster by analyzing the metaphors they developed. The central focus of the study is how students positioned and understood God in the face of such a devastating life event. Adopting a qualitative research design grounded in phenomenology, the study utilized a semi-structured metaphor perception form to identify participants' conceptions of God. Data were collected from 47 students studying at Kilis 7 Aralık University who directly experienced the earthquake. The findings were analyzed through content analysis and descriptive analysis techniques. The analysis resulted in four main categories. The largest number of metaphors was grouped under the “Image of Power,” reflecting the participants' need to seek refuge in divine omnipotence amid feelings of helplessness. The categories of “Protector and Guide” and “Love” indicate that God was perceived as a spiritual shelter and a source of inner healing in an environment where physical security had been lost. The “Image of Unknowability” points to the transcendent and ineffable dimension of God. Overall, the findings demonstrate that students held predominantly positive conceptions of God, which provided them with trust, surrender, and psychological support during the recovery process.

Keywords: psychology of religion, images of God, natural disaster, february 6 Kahramanmaraş earthquakes, metaphor.

Ясин Самет Казел¹, Мустафа Доган Каражошкун²

¹Университет Килис 7 Аралык, Факультет Теология, кафедра психологии религии, ассистент-исследователь (Турция, Килис). E-mail: yasinsamet.kazel@kilis.edu.tr

²Университет Анкара Хаджи Байрам Вели, Теологический факультет, кафедра психологии религии, профессор, доктор (Турция, Анкара). E-mail: mustafa.karacoskun@hbv.edu.tr

Метафорическое исследование концепции Бога среди студентов университета, переживших землетрясения 6 февраля в Кахраманмараше

Аннотация. Данное исследование направлено на выявление представлений о Боге у студентов университета, переживших землетрясения 6 февраля 2023 года с эпицентром в Кахраманмараше, затронувшие 11 провинций. Цель работы показать, каким образом молодые люди переосмысливают и реконструируют свою систему смыслов после травматического опыта природной катастрофы, используя метафоры как инструмент выражения внутреннего мира. В центре внимания находится вопрос о том, как студенты позиционируют Бога перед лицом разрушительного жизненного события. Исследование выполнено в рамках качественного подхода с использованием феноменологического метода. Для выявления представлений о Боге применялась полуструктурированная форма метафорического восприятия. Данные были собраны у 47 студентов Университета Килис 7 Аралык, непосредственно переживших землетрясение, и проанализированы с помощью контент-анализа и описательного анализа. В результате были выделены четыре основные категории. Наибольшее количество метафор сосредоточено в категории «Образ силы», отражающей стремление человека обратиться к божественному могуществу в состоянии беспомощности. Категории «Защитник и Наставник» и «Любовь» показывают восприятие Бога как духовного убежища и источника внутреннего исцеления. «Образ непостижимости» указывает на трансцендентный и невыразимый аспект божественного. Полученные данные свидетельствуют о преимущественно позитивном образе Бога, который обеспечивает чувство доверия, покорности и психологической поддержки.

Ключевые слова: психология религии, образы Бога, природная катастрофа, землетрясения 6 февраля в Кахраманмараше, метафора.

Giriş

İnsanın kontrol alanı dışında gerçekleşen ve pek çok boyutuyla insanda derin izler bırakan doğal afetler, bireylerin gündelik hayatlarını kesintiye uğratarak temel güven ve kontrol duygusunun yitirilmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu varoluşsal durum; çaresizlik, karamsarlık ve umutsuzluk gibi derin duygusal kırılmaları beraberinde getirmekte (Küçükcan & Köse, 2006: 110-133), afet sonrası süreçte ise stres, depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu gibi çeşitli psikopatolojik sorunlara zemin hazırlayabilmektedir (Suhail vd., 2009; Harada vd., 2015: 9; Çınaroğlu vd., 2025). Bu sorunlara karşı insan doğası, yıkıcı ve kontrol edilemez olaylar karşısında bir teselli kaynağı olarak “aşkın bir varlığa sığınma” eğilimi gösterebilmektedir (Ayten, 2021: 15). Nitekim bireylerin baş edemediği kriz durumları karşısında dini başa çıkma yöntemlerine başvurdukları bilinmektedir (Pargament vd., 2005: 491).

Depremzedeler üzerine yürütülen araştırmalar, bireylerin yaşadıkları acıların üstesinden gelebilmek ve yaratıcıyla yakınlık kurmak amacıyla, dini başa çıkma stratejilerinin önemli bir boyutu olan “Allah’a yönelme” davranışına başvurduklarını göstermektedir (Küçükcan & Köse, 2006: 142-143; Kula, 2022: 241; Aydın Bulut & Kazel, 2024: 207-208). Bu yönelim veya afetin ilahi bir kaynaktan geldiğinin kabulü, pasif bir yönelimden ziyade anlam dünyasını yeniden inşa etmeye yönelik bir adım olarak ifade edilebilir. Felaketi anlama ve açıklama çabası içindeki birey (Küçükcan & Köse, 2006: 7), din ve kültürün iç içe geçmiş yapısından hareketle, hayatına anlam katan ana faktörün peşinden giderek hayatını bu sistem üzerinden yeniden kurgulamaya çalışmaktadır (Gürses, 2008: 364-365). Örneğin, Haiti depremini yaşayanlar üzerine yürütülen bir

araştırmada, bireylerin %82'sinin felaket öncesinde, sırasında veya sonrasında manevi bir deneyim yaşadıkları belirtilerek, işbirlikçi yaklaşımla Tanrı ile kurulan bağın, bireyleri yeniden anlamlandırma sürecine dâhil eden dönüştürücü bir kaynak olduğu vurgulanmaktadır (O'Grady & Orton, 2016: 121).

Bu yeniden inşa sürecinin merkezinde yer alan "Tanrı tasavvuru", bireyin sadece yaratıcısıyla olan ilişkisini değil; kendisi, toplum ve evrenle kurduğu bağın niteliğini de belirleyen bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Bilişsel süreçler, çocukluk yaşantıları ve bağlanma biçimleriyle şekillenen bu tasavvur, başa çıkma sürecinin niteliğini doğrudan etkilemektedir (Hacikeleşoğlu, 2023: 79-80). Öyle ki, olumlu bir Tanrı tasavvuru benlik ve güven duygularını pekiştirirken; olumsuz bir tasavvur var olan endişeyi tetikleyerek bu duyguları tahrip edebilmektedir.

Din psikolojisinin bu temel izleği çerçevesinde, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde gerçekleşen ve 11 ilde etkili olan depremlerin (AFAD, 2026: 34), bireylerin zihin dünyalarındaki yansımalarının incelenmesi önemli görülmektedir. Böylesine yıkıcı bir deneyimin, bireylerin anlam dünyalarında dönüşümlere ve yeniden anlamlandırma süreçlerine yol açması muhtemel görülmektedir. Özellikle gelişimsel olarak "olgunluk" olgusunun ve evrenle uyum arayışının ivme kazandığı genç yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencileri (Onur, 2017: 103-104), bu sürecin gözlemlenebileceği kritik bir grubu oluşturmaktadır. Nitekim inanç oluşum ve gelişim süreciyle doğrudan ilişkili olan Tanrı tasavvuru, inancın yapısındaki bazı dönemlerde açığa çıkan sorgulamalar neticesinde her gelişim dönemi açısından farklı biçimlerde gözlemlenebilir (Karacoşkun, 2019: 131-132). Bu kapsamda, literatürde de olumlu Tanrı tasavvuru ile psikolojik uyum arasında işaret edilen işlevsel ilişki (Schaefer & Gorsuch, 1991: 458), afet krizini tecrübe eden gençlerin bu süreçte hem gelişim dönemleri açısından hem de bu dönemde yaşanan yaşam krizinden hareketle Tanrı'yı nasıl konumlandıkları sorusunu araştırmaya değer kılmaktadır.

Nitekim önceki çalışmalar, bazı depremzedelerin yaşanan felaketi "Allah'tan gelen bir afet" şeklinde açıklama eğiliminde olduklarını göstermiştir (Köse & Küçükcan, 2006; Okumuş, 2002: 346; Aydın Bulut & Kazel, 2024). Bu eğilim, depremi yaşamış üniversite öğrencilerinin mevcut duyuşsal ve bilişsel birikimleri aracılığıyla Tanrı'yı nasıl tasavvur ettiklerinin derinlemesine incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda araştırmamızın temel problemi "6 Şubat Kahramanmaraş depremini yaşayan üniversite öğrencilerinin Tanrı tasavvurları nasıldır ve Tanrı'yı hangi metaforlar aracılığıyla tasavvur etmektedirler?" şeklinde ifade edilebilir.

Literatür Taraması: Türkiye'de yaşanan 17 Ağustos 1999 Gölcük depreminden 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlere kadar geçen süreçte yapılan çalışmalar, bireylerin afetlerin yıkıcı etkileriyle başa çıkmada dini inanç ve pratiklere yoğun bir şekilde başvurduklarını göstermektedir (Küçükcan & Köse, 2006; Kula, 2002; Duman, 2016; Doğanay, 2023: 169; Aydın Bulut & Kazel, 2024; Yağlı Soykan, 2024: 541). Özellikle 6 Şubat depremlerinin 11 il gibi büyük bir bölgeyi etkilemesi, afetzedelerin yaşadıkları korku, çaresizlik ve belirsizlik duygularıyla baş ederken dini referansları nasıl kullandıklarını anlamayı daha da önemli hale getirmiştir. Kültürel psikoloji perspektifi, bu süreçte bireylerin evrensel tepkiler vermekten ziyade, içinde buldukları kültürel ve dini bağlamla etkileşim halinde öznel ve karmaşık bir başa çıkma süreci inşa ettiklerine işaret etmektedir (Zaumseil vd., 2014: s. 86). Genel olarak literatüre bakıldığında ise dinin hem bir anlamlandırma çerçevesi hem de işlevsel bir başa çıkma kaynağı olarak afet sonrası süreçte kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Doğanay, 2023: 183; Yağlı Soykan, 2024: 537).

6 Şubat Kahramanmaraş depremleri üzerine yürütülen ve depremzedelerin ölüm algılarının metaforlar aracılığıyla araştırıldığı bir çalışmada, katılımcıların ölüm olgusunu yeniden başlangıç, vuslat, hesap vakti vb. metaforlarla açıklama eğiliminde oldukları görülmüştür (Maraşlıoğlu & Kartopu, 2025: 1361). Depremzedelerin ölüm olgusuna yönelik bu algıları onların Tanrı tasavvurlarına ilişkin yaklaşımlarını da açığa çıkarır niteliktedir. Nitekim hayatın son buluşuna dair geliştirilen bu metaforlar Allah inancı neticesinde doğal afet karşısında bir başa çıkma türü olarak ifade edilebilir.

Yine 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremlere ilişkin yürütülen nitel bir araştırmada, depremedelerin sevgi yönelimli bir Allah algısına sahip oldukları ve deprem kriziyle baş etme noktasında bu algının ilk adımı ifade ettiği belirtilmektedir (Yağlı Soykan, 2024: 539).

Özellikle üniversite öğrencileri üzerine yapılan araştırmalar, gençlerin travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık süreçlerinde dinin belirleyici bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini yaşayan üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, 18-25 yaş aralığındaki gençlerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin ileri yaş gruplarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu ve bu stratejileri kullanan öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Akkaya Türkol, 2025: 63). Benzer şekilde üniversite öğrencileri üzerine yürütülen bir başka araştırma, din temelli afet algısının, öğrencilerin ruhsal değişim ve psikolojik olgunlaşma düzeylerini anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur (Kartal, 2025: 441).

Deprem korkusu, bireylerin güvenlik algısını önemli ölçüde etkileyerek geleceğe dair umutsuzluk hissini artırabilmektedir. Depremde üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma, deprem korkusunun umutsuzluk üzerinde pozitif, dindarlığın ise negatif bir etkisi olduğunu göstermiştir. Bu çalışmaya göre dindarlık, deprem korkusu ile doğrudan ilişkili bulunmasa da umut duygusunu besleyerek bireyin gelecek beklentisini olumlu yönde şekillendirebilir ve bir psikolojik tampon işlevi görebilir (Temiz, 2025a: 102). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini yaşayan üniversite öğrencileri üzerine yürütülen bir diğer araştırma ise dindarlık ve deprem korkusunun gelecek beklentisini doğrudan etkilemediğini, bu etkinin tamamen umut değişkeni üzerinden gerçekleştiğini ortaya koymuştur (Temiz, 2025c: 98).

Depremin nedenine yönelik atıflar, kuşaklar arasında farklılık gösterebilmektedir. Bir çalışmada, yaşlı katılımcıların depremi kıyamet provası veya uyarı gibi doğrudan dini kavramlarla açıkladıkları; genç katılımcıların ise depremi doğa olayı olarak tanımlamakla birlikte, sebebini insanların günahları ve Yaraticıyı unutma gibi dini referanslarla açıkladıkları tespit edilmiştir (Emre & Yalçın, 2024: 433). Gençlerin bu tutumu, bilimsel ve dini açıklamaları bir arada kullandıklarını göstermektedir. Endonezya depremleri üzerine yapılan benzer bir çalışmada da afetler sıklıkla ilahi bir uyarı veya imtihan olarak yorumlanmış; Tanrı'ya teslimiyet ise pasif bir kabullenişin ötesinde bireyin duygusal dengesini yeniden kurmasını sağlayan bir mekanizma olarak öne çıkmıştır (von Vacano & Schwarz, 2014: 254).

Deprem sonrası süreçte barınma sorunları, zorunlu göç ve sosyal destek ihtiyacı, bireylerin psikososyal uyumunu etkileyen önemli faktörlerden bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle KYK yurtlarında kalan veya farklı şehirlere göç eden depremedelerle yapılan görüşmelerde, devletin ve sivil toplum kuruluşlarının sağladığı maddi-manevi desteklerin, bireylerde olumlu etkiler bıraktığı görülmüştür (Aydın Bulut & Kazel, 2024; Doğanay, 2023). İbadethaneler ve inanç temelli topluluklar, doğal afet süreçlerinde sadece fiziksel bir barınak değil, aynı zamanda ortak acının paylaşıldığı ve manevi toparlanmanın sağlandığı mekanlar olarak da işlev görmektedir (Smith vd., 2000: 171; Captari vd., 2019: 68).

6 Şubat Kahramanmaraş depremleri kapsamında travmatik belirtiler, dini başa çıkma ve psikolojik iyi oluş üzerine yürütülen bir çalışmada ise evleri ağır hasar gören bireylerin travmatik belirtilerinin daha yüksek olduğu ancak olumlu dini başa çıkma stratejilerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, olumsuz dini başa çıkma stratejilerinin travmatik belirtileri artırdığı ve psikolojik iyi oluşu olumsuz etkilediği görülmüştür (Aka, 2024: 970). Bununla birlikte, 6 Şubat depremlerini yaşayan bireylerde olumsuz dini başa çıkma ile deprem korkusu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, bireylerin kriz anında daha çok olumlu dini başa çıkmaya yöneldikleri belirlenmiştir (Temiz, 2025b: 84).

Genel olarak literatür incelendiğinde, 6 Şubat depremlerinin ardından bireylerin, özellikle de üniversite öğrencilerinin, travmatik etkilerle başa çıkmada dini inançlarını aktif ve işlevsel bir kaynak olarak kullandıkları görülmektedir.

Araştırma Yöntemi

Araştırmanın Deseni

6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini yaşayan Üniversite öğrencilerine odaklanan bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojik (olgubilimsel) yaklaşım tercih edilmiştir. Fenomenolojik yaklaşım, bireylerin belirli bir olgu veya kavrama yönelik yaşanmış deneyimlerinin ortak özüne odaklanarak (Creswell, 2013: 76); bu deneyimlerin derinlemesine betimlenmesini amaçlar (Patton, 2018: 104). Bununla birlikte olgubilimsel yaklaşım, insanın olguya ilişkin deneyimini çok boyutlu olarak anlamayı amaçlarken (Tekindal & Uğuz Arsu, 2020: 178); bireylerin aşına olduğu ancak kapsamlı bir farkındalık geliştirmedeği karmaşık olguların çözümlenmesine ve anlamlandırılmasına olanak tanır (Yıldırım & Şimşek, 2011: 72). Bu kapsamda çalışmada fenomenolojik yaklaşımın kullanılmasındaki amaç, depremi yaşayan Üniversite öğrencilerinin bu olgu karşısında Tanrı'yı nasıl tasavvur ettiklerini, algıladıklarını, ifade ettiklerini ve betimlediklerini onların deneyimleri aracılığıyla ortaya koymaktır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması veya belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumları ifade etmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011: 112; Büyüköztürk vd., 2019: 94). Buradan hareketle araştırmanın çalışma grubu, 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini yaşamış ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu kapsamda 50 öğrenciye ulaşılmış ancak öğrenciler tarafından doldurulan formların bazılarında tespit edilen eksiklikler dolayısıyla 47 öğrencinin formu araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %70.21'i (n=33) kadın, %29.79'u ise (n=14) erkek öğrencilerdir.

Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışmada, veri toplama yöntemi olarak nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği türlerinden ise görüşme formu yaklaşımı benimsenmiştir. Görüşme formu yaklaşımında, benzer konular çerçevesinde farklı bireylerden aynı tür bilginin alınması amaçlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011: 119-122). Bu doğrultuda veriler, katılımcıların ilgili fenomene dair algılarını yansıtmak amacıyla, metaforik ifadeler içeren yarı-yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Ayrıca bu formda, katılımcıların, ilgili metaforu niçin tercih ettiklerini anlamak adına neden sorusu da yöneltilmiştir. Bu kapsamda, araştırmanın verileri ilgili form aracılığıyla "Benim için Allah....."dır, çünkü....." ifadesiyle toplanmıştır. Öğrenciler formları doldurmadan önce bilgilendirilmiş ve onlardan Tanrı algılarını yansıtacak bir metafor seçmeleri talep edilmiştir. Ayrıca akıllarına ilk gelen metaforu yazmaları ve seçtikleri bu metaforu neden seçtiklerini açıklamaları da istenmiştir. Uygulama, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Etik Kurul Komisyon'undan alınan izin çerçevesinde araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, nitel veri analizi yöntemlerinden olan içerik analizi ve betimsel analiz teknikleri ile incelenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Buna göre, yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2011: 227). Betimsel analiz ise katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilerek verilerin sistematik ve açık bir şekilde betimlenmesini kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011: 224). Bu çerçevede, ilk olarak öğrencilerin tanrı tasavvurlarına ilişkin metaforlar kayıt altına alınmış, ardından temalar oluşturulmuş ve metaforlar, ilgili temalar sonucunda elde edilen kategoriler altında toplanmıştır. Belirlenen bu kategoriler kapsamında katılımcıların ifadelerine yer verilerek betimlemeler

gerçekleştirilmiştir. Tüm bu süreçlerden sonra gerçekleştirilen analizler bulgular kısmında tablolar halinde sunulmaktadır.

Tartışma ve Bulgular

Üniversite Öğrencilerinin Tanrı Tasavvuruna Dair Geliştirdikleri Metaforlar

Araştırma kapsamında, 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini yaşayan üniversite öğrencilerinin "Tanrı" kavramına ilişkin zihinsel imgelerini ortaya çıkarmak amacıyla oluşturdukları metaforlar ve bu metaforların frekans dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur. Buna göre, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin Tanrı tasavvurlarına ilişkin ürettikleri metaforlara dair veriler incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip metaforun "Kudret/Güç" (18) olduğu görülmektedir. Bu metaforu, "Kâdir" (4) metaforu takip etmektedir. Bunun yanı sıra, 2 frekans değerine sahip olan metaforlar; Sığınak, Huzur Veren, Kuşatıcı ve Hak/Hakikat olarak sıralanmaktadır. Katılımcılar tarafından yalnızca birer kez ifade edilen metaforlar ise şu şekildedir: Soyut, Kalp, İmtihan, Yoldaş, Yakın Olan, Rehber, Yüce Hatırlatıcı, Merhamet, Sonsuz Işık, Dayanak, Mucizevi, Mülkün Sahibi, Yaşam Kaynağı, Tarif Edilemeyen, Baba, Uyarıcı ve Vazgeçilmez.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Tanrı Tasavvuruna İlişkin Metaforları

Metafor	Frekans	Metafor	Frekans	Metafor	Frekans
Kudret/Güç	18	Tarif Edilemeyen	1	Uyarıcı	1
Kâdir	4	Soyut	1	İmtihan	1
Sığınak	2	Rehber	1	Merhamet	1
Huzur Veren	2	Mülkün Sahibi	1	Vazgeçilmez	1
Kuşatıcı	2	Baba	1	Yoldaş	1
Hak/Hakikat	2	Kalp	1	Yaşam Kaynağı	1
Mucizevi	1	Yüce Hatırlatıcı	1	Dayanak	1
Sonsuz Işık	1	Yakın Olan	1		
Toplam					47

Üniversite Öğrencilerinin Geliştirdikleri Metaforlardan Hareketle Ortaya Çıkan Kategoriler

Araştırma kapsamında elde edilen metaforların kodlanması ve sınıflandırılması sonucunda 4 kategori ortaya çıkmış ve bu kategoriler Tablo 2'de sunulmuştur. Metaforların kategorilere dağılımı incelendiğinde en yoğun metafor sayısının, "Güç İmgesi" (27) kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Bu kategoriye, "Koruyucu ve Yol Gösterici İmgesi" (10) ile "Sevgi İmgesi" (7) kategorileri takip etmiştir. Bunların devamında "Bilinemezlik İmgesi" (3) kategorisi yer almaktadır.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Metaforları Üzerinden Oluşturulan Kategoriler

Kategoriler	Metaforlar	Metafor Sayısı	Toplam Frekans
Güç İmgesi	Kudret/Güç (18), Kâdir (4), Kuşatıcı (2), Hak/Hakikat (2), Mülkün Sahibi (1)	5	27
Koruyucu ve Yol Gösterici İmgesi	Sığınak (2), Rehber (1), Yüce Hatırlatıcı (1), Uyarıcı (1), İmtihan (1), Baba (1), Yoldaş (1), Dayanak (1), Yaşam Kaynağı (1)	9	10
Sevgi İmgesi	Huzur Veren (2), Kalp (1), Merhamet (1), Sonsuz Işık (1), Yakın Olan (1), Vazgeçilmez (1)	6	7
Bilinemezlik İmgesi	Mucizevi (1), Soyut (1), Tarif Edilemeyen (1)	3	3
Toplam		23	47

Kategori 1: Güç İmgesi

Güç imgesi metaforların en yoğun toplandığı kategori olmuştur. Katılımcıların 27'sinden toplam 5 metafor bu kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoride en çok kudret/güç ve kâdir metaforları kullanılmıştır (Tablo 2). Katılımcıların neden bu metaforları kullandıklarına dair elde ettiğimiz veriler şu şekildedir:

“Her şeye gücü yeten, yeryüzünü sarsan ve dilerse yeryüzünü sabit kılandır. Onun izni olmadan bir yaprak bile kıvılcıdamaz.” (K3)

“Depremde yaşadığımız olaylara bakınca Allah’ın bir kez daha sonsuz güç ve kudret sahibi olduğunun farkına vardım.” (K12)

“O an acizliğin ve çaresizliğin doruklarını yaşarken yine Allah’tan yardım istemiştik. Hayata daha tevekküllü bir şekilde bakmamıza yardımcı oldu.” (K22)

“Başımıza ne türde bir felaket gelirse gelsin her zaman yanımızda manevi bir güç, kuvvet hissetmişizdir. Bizler biliriz ki Allah her zaman her yerde bizimledir. Bize kötü günlerimizde de manevi bir güç veren yine Rabbimizdir.” (K45)

Katılımcıların anlatımları ve bu kategorideki yoğunluk birlikte değerlendirildiğinde, deprem gibi insanın gücünü aşan yıkıcı olaylar karşısında hissedilen çaresizlik ve zayıflık duygusunun, bireyi Tanrı’nın gücüne sığınmaya yönelttiği görülmektedir. Özellikle K3 ve K12 kodlu katılımcıların açıklamalarından anlaşılacağı üzere gündelik hayatın bozulması ve güvenli alanların yok olması, Allah’ın tek güç sahibi ve bir sığınak olarak görülme eğilimini artırmıştır.

Bu çerçevede, Tablo 2’de en çok tekrarlanan kudret/güç ve kâdir metaforları, salt dini kavramlar olmaktan ziyade, belirsizlik ve korku anlarında bireyin hayata tutunmasını ve güven duymasını sağlayan psikolojik bir destek görevi görmektedir. Sonuç olarak, güç imgesi kategorisinin bu kadar öne çıkması, depremi yaşayan öğrencilerin yaşadıkları depremi anlamlandırırken Allah’ın yüceliğine ve gücüne odaklanarak içsel dengelerini koruma çabası şeklinde değerlendirilebilir.

Kategori 2: Koruyucu ve Yol Gösterici İmgesi

Koruyucu ve yol gösterici imgesi metaforların toplandığı ikinci yoğun kategori olmuştur. 10 katılımcıdan toplam 9 metafor bu kategorinin altında toplanmıştır. Bu kategoride sığınak,

rehber, yüce hatırlatıcı gibi metaforlar bulunmaktadır (Tablo 2). Katılımcıların Tanrı tasavvurlarına ilişkin bu metaforları tercih etme sebepleri ise şu şekildedir:

“Zorluğun, güçsüzlüğün ve her türlü sıkıntının içindeyken sarıldığım ve tutduğum tek şey.” (K10)

“O deprem gecesi eşim, dostum, arkadaşlarım, akrabalarım, sevdiğim ve sevmediğim tüm insanların o enkaz altında kaldıklarına şahit oldum. Elimden hiçbir şeyin gelmemesi ve hiçbir çağrıya koşamamam... Dilimde ve kalbimde sadece Yüce Allah’ı zikretmekten başka bir şey gelmiyordu. Sığındığım limandı.” (K34)

“İnsanoğlu akıllı, duygusal ve dünyada her ne kadar her şeye sahip olsa da tatminsiz ve ruhu aç bir varlıktır. Depremi bizzat Kahramanmaraş’ta yaşayan biri olarak ben ve çevremdeki birçok kişi korku, maddi ve manevi kayıp yaşadı ve direkt Allah’a yöneldi. O korkuyu ve maddi ve manevi kaybı Allah’a dayanarak, inanarak, dua ederek acılarını bir nebze olsun hafifletmeye çalıştılar. Belki o an din ile pek ilgisi olmayan bir insan bile Allah’a sığınma ihtiyacı duydu.” (K7)

Katılımcıların anlatımları ve bu kategoride yer alan metaforlar birlikte incelendiğinde, fiziksel güvenliğin olmadığı afet anlarında, Tanrı düşüncesinin manevi bir güvenli liman ihtiyacı üzerinden tasavvur edildiğine işaret etmektedir. Tablo 2’de öne çıkan sığınmak, dayanak ve yaşam kaynağı gibi metaforlar, katılımcıların (K34 ve K10) dile getirdiği hayatı yeniden anlamlandırma neticesinde açığa çıkan hayata tutunma arayışının dini birer yansıması olarak düşünülebilir.

Deprem yarattığı derin belirsizlik ve güvensizlik hissi, öğrencileri sadece koruyan bir gücün yanında rehber, uyarıcı ve yoldaş metaforlarında olduğu gibi onlara yol gösteren bir varlığa yöneltmiştir. Özellikle bir katılımcının (K7) ifadesinden anlaşıldığı üzere bu sığınma ihtiyacı, dini alışkanlıklardan öte, insanın çaresiz kaldığı anlarda ortaya çıkan temel bir yönelim olarak ifade edilebilir. Sonuç olarak, depremi yaşayan gençlerin zihninde Tanrı’nın, yıkılan maddi dünyanın yerine koydukları bir manevi dayanak ve yeniden anlam inşa etme sürecinde bir rehber görevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Kategori 3: Sevgi İmgesi

Sevgi imgesinde katılımcılar Tanrı’nın bireyin içsel dünyalarında oluşturduğu etkiye işaret etmişlerdir. Nitekim huzur veren, merhamet, sonsuz ışık, yakın olan gibi metaforlar katılımcıların Tanrı ile olan ilişkilerinin içsel ve duygusal boyutunu açığa çıkarmaktadır. Katılımcıların bu metaforları nasıl açıkladıklarına baktığımızda ise şu ifadeler karşımıza çıkmaktadır:

“Dünyalık bir sürü şey bizleri geçici olarak mutlu ve tatmin eder. Ancak Allah’a yöneldiğimizde manevi olarak rahatlarız. Dua etmemiz, ibadet etmemiz bize manevi ve psikolojik olarak iyi gelir. Aslında dünyanın geçici, asıl huzurun Allah’a yönelmek olduğu bilincinde olmamız bizler için daha iyi olur.” (K38)

“Zorda kaldığımızda sürekli yolumuzu aydınlatır. Varlığını bilmek bize güç, sabır, metanet verir.” (K21)

Tablo 2’de sevgi imgesi başlığı altında yer alan ve huzur veren, merhamet, kalp ve vazgeçilmez gibi metaforlar, deprem afetinin bireyde açığa çıkardığı ruhsal boşluğun, inanç ile doldurulmaya çalışıldığını göstermektedir. Katılımcıların (K38 ve K21) açıklamalarıyla birlikte değerlendirildiğinde, Allah’ın bireyin iç dünyasındaki yansımalarının sevgi ve merhamet temelli olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, yaşadıkları deprem hadisesi karşısında sağaltımlarını yaratıcı ile kurdukları bu duygusal bağ ile aşmaya çalışmışlardır.

Kategori 4: Bilinmezlik İmgesi

Bilinmezlik imgesinde katılımcılar mucizevi, soyut ve tarif edilemeyen metaforlarını kullanmışlardır. Bu metaforlar, aşkın varlığa karşı katılımcıların bir metafor geliştirmeleri istediklerinde O’nun algılanamayan, dile gelmeyen yani katılımcıların diliyle tarif edilemeyen bir varlık oluşunu ifade etmektedir. Katılımcıların bu metaforları neden tercih ettiklerini onların anlatımları üzerinden incelemek yerinde olacaktır. Bu kapsamda katılımcıların açıklamaları şu şekildedir:

“Allah eşi benzeri olmayan gibi bir tanım yapmayacağım. Allah bu dünyada yaşama sebebim. Bir şeye üzülüyorum Allah’a sığınıyorum, bir şeye seviniyorum yine Allah’a koşuyorum. Allah her şey benim için. Deprem anında anlıyorsun Allah’tan gayrisi boş..” (K14)

“O zaman günlerce saatlerce enkaz altında olup mucizevi bir şekilde kurtulan, yaşayan birçok insan vardı. Normalde saatlerce aç susuz kalamayan birçok insan o dönemde hayatta kalmayı başardı. Bunun tek bir sebebi var. Allah’ın (cc) yardımı.” (K47)

Tablo 2’deki veriler ve katılımcıların açıklamaları incelendiğinde, bilinemezlik imgesinde niceliksel olarak diğer kategorilere nazaran daha az metafor toplanmasına rağmen, içerik açısından oldukça derin anlamlar taşıdığı görülmektedir. Afet anında hissedilen çaresizlik ve yaşanan olaylar, bir katılımcının (K47) açıklamasında yer alan mucizevi benzetmesini ortaya çıkarmıştır.

Öte yandan, diğer bir katılımcının (K14) ifade ettiği üzere, yaşanan afet karşısında kelimeler yetersiz kalmış, bu durum Tanrı’yı soyut ve tarif edilemeyen bir varlık olarak tanımlamaya yöneltmiştir. Sonuç olarak, depremi yaşayan öğrencilerin Tanrı düşüncesinin, akılcı tariflerin ötesine geçtiğini göstermektedir.

Sonuç

Doğal afetler, bireylerde manevi ve psikolojik açılardan derin sarsıntılara yol açarak bazı sorgulamalara ve yeniden anlam arayışına yönelten travmatik yaşam olayları olarak ifade edilebilir. Deprem gibi fiziksel, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik boyutları ile etkileri bulunan doğal afetler, insanların hayatlarında bazı değişim veya dönüşümlerin meydana gelmesine neden olabilmektedir. Bu değişim veya dönüşüm psikolojik perspektiften bakıldığında bireylerin anlam sistemleri üzerinde gerçekleşebilmektedir. Tanrı tasavvurunun dini tecrübenin merkezinde olan bir olgu olması ve dini tecrübenin de bireyin hayatındaki anlam sistemlerinden biri olması nedeniyle depremi yaşayan üniversite öğrencilerinin Tanrı tasavvurları bu araştırmaya konu olmuştur.

Özellikle olgunlaşma sürecinin başladığı genç yetişkinlik döneminde bulunan ve kimlik oluşumuna da tamamlamak üzere olan Üniversite öğrencilerinin Tanrı tasavvurları böylesine zorlu yaşam olayı karşısında olumlu veya olumsuz bir görünüm arz edebilir. Bu gelişim dönemi içerisinde sahip oldukları tasavvurlar diğer gelişim dönemlerinin de şekillenmesinde etkili olacaktır.

Bu araştırmada, 6 Şubat Kahramanmaraş depremini yaşamış olan Üniversite öğrencilerinin Tanrı tasavvurları metaforlar aracılığıyla incelenmiştir. Metaforlar depremi yaşayan öğrencilerin deprem deneyiminden sonraki Tanrı tasavvurlarını betimlemek amacıyla toplanmıştır. İlk olarak metaforlar kodlanmış ardından ise temalar/imgeler altında kategorileştirilmiştir. Bu kategoriler çerçevesinde katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak betimlemeler yapılmıştır. Bu işlem içerik analizi ve betimsel analiz teknikleri ile gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen veriler, katılımcıların Tanrı’yı çeşitli boyutlarıyla kavramsallaştırdıklarını ortaya koymaktadır. Araştırmanın temel problemi olan “Üniversite öğrencilerinin Tanrı tasavvurları nasıldır?” sorusuna bakıldığında katılımcıların tamamının olumlu bir Tanrı tasavvuruna sahip oldukları görülmektedir. Araştırmanın çalışma grubuna oluşturan Üniversite öğrencilerinin İlahiyat Fakültesinde öğrenim görüyor olmaları ve onların Tanrı tasavvurlarının olumlu bir görünüm arz etmesi aldıkları din eğitimi ile ilişkilendirilebilir. Nitekim genç yetişkinlik döneminin dini özellikleri düşünüldüğünde dindarlık düzeylerinin alınan din eğitimi ile ilişkili olduğu bilinmektedir.

Gerçekleştirilen analizler neticesinde olumlu Tanrı tasavvurunu ifade eden dört temel kategoriye ulaşılmıştır. Bunlar: güç imgesi (1); sevgi imgesi (2); koruyucu ve yol gösterici imgesi (3); bilinemezlik imgesi (4).

Güç kategorisi, katılımcıların metaforlarının en çok altında toplandığı (n=27) kategori olmuştur. Bu kategori, Tanrı’nın mutlak gücünü ifade eden ve kontrol edici yönünün vurgulandığı metaforları kapsamaktadır. Buna göre, Üniversite öğrencilerinin Tanrı’yı dünyanın ve dünyada gerçekleşen olayların mutlak sahibi ve idarecisi olarak tasavvur ettikleri görülmektedir. Onlara

göre Tanrı, her şeyi kontrol eden ve düzeni sağlayandır. Özellikle deprem gibi insan gücünü aşan bir olay karşısında katılımcıların böyle bir Tanrı tasavvuruna sahip olmaları beklenen bir durum olarak ifade edilebilir. Nitekim aşkın varlık, güç ve kudretin tek sahibi olarak nitelendirilmiş ve O'nun gücünün tezahürü olarak düşünülmüş olabilir.

Koruyucu ve yol gösterici kategorisi, aşkın varlığın özellikle zor zamanlarda sığınılacak bir liman ve o süreçte rehberlik edecek bir varlık gibi algılandığını göstermektedir. Deprem gibi bir olgu ile başa çıkmada Tanrı'ya sığınılması, Tanrı'nın rehber olarak görülmesi çalışmanın teorik kısmında da belirtildiği üzere kaybolan güven ve kontrol duygularını yeniden inşa etme sürecinde önemli bir kaynak olacaktır. Aynı zamanda travmatik olaylar sonrasında katılımcıların teselli ve iyileşme amaçlı bir koruyucuya ihtiyaç duyduğuna da işaret etmektedir.

Sevgi kategorisi, Üniversite öğrencilerinin yaratıcı ile daha içsel ve duygusal bir ilişki kurduklarının bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Sevgi teması altında yer alan kodlamalar üzerinden düşündüğümüzde yaratıcı ile kurulan bağın duygusal boyutta da güçlü olduğunu işaret etmektedir. Bu durum, katılımcıların içsel yaşantılarında Tanrı'nın önemli bir kaynak olduğunu da göstermektedir.

Bilinemezlik kategorisi, Tanrı'nın sınırsız ve anlaşılması zor bir varlık olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Bu durum katılımcılar tarafından Tanrı'nın tasvir edilemez oluşu, görünmez oluşu ve fiziksel sınırlar içerisinde kavranamaz oluşuna işaret ettiklerini göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında, 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri gibi bireylerin anlam sistemleri üzerinde derin etkiler bırakan doğal afetler, Tanrı tasavvuru üzerinde önemli değişim ve dönüşümlere neden olabilmektedir. Bu çalışmada, depremi yaşayan üniversite öğrencilerinin metaforlar aracılığıyla betimlenen Tanrı tasavvurlarının olumlu bir görünüm arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Genç yetişkinlik dönemindeki öğrencilerin sahip olduğu bu tasavvurlar; güç, sevgi, koruyucu ve yol gösterici ile bilinemezlik imgeleri olmak üzere dört temel kategoride toplanmıştır. Katılımcıların Tanrı'yı mutlak güç sahibi, zor zamanlarda sığınılacak bir liman, içsel ve duygusal bir ilişki kurulan bir kaynak ve fiziksel sınırlar içerisinde kavranamaz bir varlık olarak kavramsallaştırdıkları görülmektedir. Sonuç olarak, katılımcıların sahip olduğu bu olumlu Tanrı tasavvuru, deprem gibi zorlu yaşam olaylarıyla başa çıkma sürecinde önemli bir işlev görmektedir.

Bu makale, 24-25 Ekim 2024 tarihlerinde 6. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde sunulan "Afet Durumunda Tanrıyı Hatırlamak: Depremzede Üniversite Öğrencilerinin Tanrı Tasavvurları Üzerine Metaforik Bir Araştırma" başlıklı bildirden türetilmiştir.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2026, 17 Ocak). *Kahramanmaraş'ta Meydana Gelen Depremler Hk.* – 34. <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-34>
- Aka, M. (2024). Kahramanmaraş depremi sonrası travmatik belirtiler, dini başa çıkma ve psikolojik iyi oluş ilişkisi. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 28(2), 956-975. <https://doi.org/10.18505/cuid.1516317>
- Akkaya Türköl, Y. (2025). Türkiye'de 6 Şubat 2023 depremini yaşayan üniversite öğrencilerinin dini başa çıkma tarzlarına göre travma sonrası büyüme düzeyleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1), 43-71. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1576512>
- Aydın Bulut, S., & Kazel, Y. S. 6 Şubat Kahramanmaraş Depreminden Sonra Samsun İline Göç Eden Depremzedelere Yönelik Psiko-Sosyal Değerlendirmeler. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 24(1), 187-221.
- Ayten, Ali (2021). *Tanrı'ya Sığınmak Dini Başa Çıkma Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma*. İz Yayıncılık. s. 15
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi. s. 49
- Captari, L. E., Hook, J. N., Aten, J. D., Davis, E. B. & Tisdale, T. C. (2019). Embodied spirituality following disaster: Exploring intersections of religious and place attachment in resilience and meaning-making. V. Counted & F. Watts (Ed.), *The psychology of religion and place: Palgrave studies in the theory*

and practice of place içinde (ss. 49-79). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-28848-8_4

Çınaroğlu, M., Yılmaz, E., Noyan Ahlatcıoğlu, E., Ülker, S. V. & Hızlı Sayar, G. (2025) Psychological impact of the 2023 Kahramanmaraş earthquakes: a systematic review and meta-analysis of PTSD, depression, and anxiety among Turkish adults. *Front. Public Health*. 13, 1664212. doi: 10.3389/fpubh.2025.1664212

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design Choosing Among Five Approaches* (3. bs.). SAGE Publications. s 76

Doğanay, S. (2023). Depremzedelerin hayatı anlamlandırma ve yas süreçlerinde dinin rolü: Nitel bir araştırma. *ULUM*, 6 (Özel Sayı), 157-190. <https://doi.org/10.54659/ulum.1347634>

Duman, M. Z. (2016). *Sosyolojik Açıdan Deprem ve Din, Depremlerin Dini İnanç ve Davranışlar Üzerindeki Etkisi*. Rağbet Yayınları.

Emre, Y., & Yalçın, Y. (2024). Kahramanmaraş depremlerine yüklenen anlamlar. *Afet ve Risk Dergisi*, 7(2), 426-440. <https://doi.org/10.35341/afet.1420732>

Gürses, İ. Yükleme Teorisi ve Din İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/2 (2008), 359-377.

Hacıkeleşoğlu, H. (2023). Pozitif Şemalar ile Tanrı Tasavvuru ve Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Hitit İlahiyat Dergisi*, 22(1), 73-102.

Harada, N., Shigemura, J., Tanichi, M., Kawaida, K., Takahashi, S., & Yasukata, F. (2015). Mental health and psychological impacts from the 2011 Great East Japan Earthquake Disaster: a systematic literature review. *Disaster and military medicine*, 1, 1-12.

Karacoşkun, M. D. (2019). Dini İnanç. M. D. Karacoşkun (Ed.), *Din Psikolojisi El Kitabı* içinde (ss. 129-135). Grafiker Yayınları.

Kartal, B. (2025). Üniversite öğrencilerinin din temelli afet algıları ile psikolojik maruziyet etkilerinin incelenmesi. *İslami İlimler Dergisi*, 41, 433-448. <https://doi.org/10.34082/islamiilimler.1729148>

Küçükcan, T., & Köse, A. (2006). *Doğal âfetler ve din: Marmara depremi üzerine psiko-sosyolojik bir inceleme*. Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Araştırmaları Merkezi. ss. 110-133

Kula, N. (2002). Deprem ve dini başa çıkma. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 234-255.

Maraşlıoğlu, Ş. E., & Kartopu, S. (2025). Ölüm Olgusuna Yönelik İmgeler: Depremzedeler Üzerine Metaforik Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 66(2), 1329-1362.

O'Grady, K. A. & Orton, J. D. (2016). Resilience processes during cosmology episodes: Lessons learned from the Haiti earthquake. *Journal of Psychology and Christianity*, 35(3), 254-271.

Okumuş, E. (2002). Tabii Afetler, Din ve Toplum-Marmara Depremi Örneği. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 339-373.

Onur, B. (2017). *Gelişim Psikolojisi, Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. İmge Kitapevi. ss. 103-104

Pargament, K. I., Ano, G. G. & Wachholtz, A. B. (2005). The Religious Dimension of Coping: Advances in Theory, Research, and Practice. R. F. Paloutzian – C. L. Park (Eds.), *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* içinde (ss.479-495). Guilford Press.

Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.Ed.). Pegem Akademi. s. 104

Schaefer, C. A., & Gorsuch, R. L. (1991). Psychological adjustment and religiousness: The multivariate belief-motivation theory of religiousness. *Journal for the scientific study of religion*, 448-461.

Smith, B. W., Pargament, K. I., Brant, C., & Oliver, J. M. (2000). Noah revisited: Religious coping by church members and the impact of the 1993 Midwest flood. *Journal of Community Psychology*, 28(2), 169-186.

Suhail, K., Malik, F., Mir, I. A., Hasan, S. S., Sarwar, A., & Tanveer, S. (2009). Psychological Health of Earthquake Survivors in Pakistan. *Psychology and Developing Societies*, 21(2), 183-207. <https://doi.org/10.1177/097133360902100202>

Tekindal, M. & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153- 182.

Temiz, Y. E. (2025a). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini yaşayan üniversite öğrencilerinde deprem korkusu, dindarlık ve umutsuzluk ilişkisi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 92-111. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.1643256>

Temiz, Y. E. (2025b). İnsanın âcizliği, Tanrı'nın kudreti: Deprem sonrası dini başa çıkma, dini tutum ve deprem korkusu arasındaki ilişkiler. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 61-92. <https://doi.org/10.17859/pauifd.1775588>

Temiz, Y. E. (2025c). Korkunun gölgesinde, umudun ışığında: Deprem korkusu ve dindarlığın umut yoluyla gelecek beklentisine etkisi. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 65(1), 94-110. <https://doi.org/10.29288/ilted.1691583>

von Vacano, M. & Schwarz, S. (2014). The religious dimension of coping: The roles of cosmologies and religious practices. M. Zaumseil vd. (Ed.), *Cultural psychology of coping with disasters: The case of an earthquake in Java, Indonesia* içinde (ss. 245-264). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-9354-9_12

Yağlı Soykan, N. (2024). Doğal afet sonrası travma, yas ve dini başa çıkma: Kahramanmaraş depremi üzerine nitel bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(26), 511-552. <https://doi.org/10.53683/gifad.1431842>

Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık. s. 72

Zaumseil, M., von Vacano, M., Schwarz, S., Sullivan, G. B. & Prawitasari-Hadiyono, J. E. (2014). A cultural psychological framework for coping with disasters. M. Zaumseil vd. (Ed.), *Cultural psychology of coping with disasters: The case of an earthquake in Java, Indonesia* içinde (ss. 85-101). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-9354-9_3

REFERENCES

AFAD. (2026, 17 Ocak). *Kahramanmaraş'ta Meydana Gelen Depremler Hk.* [Regarding the Earthquakes That Occurred in Kahramanmaraş.]. – 34. <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarastameydana-gelen-depremler-hk-34> (In Turkish).

Aka, M. (2024). Kahramanmaraş depremi sonrası travmatik belirtiler, dini başa çıkma ve psikolojik iyi oluş ilişkisi. [Post-Earthquake Traumatic Symptoms, Religious Coping, and Psychological Well-Being in Kahramanmaraş]. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 28(2), 956-975. <https://doi.org/10.18505/cuid.1516317> (In Turkish).

Akkaya Türköl, Y. (2025). Türkiye'de 6 Şubat 2023 depremini yaşayan üniversite öğrencilerinin dini başa çıkma tarzlarına göre travma sonrası büyüme düzeyleri. [Post-Traumatic Growth Levels According to Religious Coping Styles of University Students Who Experienced the February 6, 2023 Earthquake in Türkiye]. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1), 43-71. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1576512> (In Turkish).

Aydın Bulut, S., & Kazel, Y. S. 6 Şubat Kahramanmaraş Depreminden Sonra Samsun İline Göç Eden Depremzedelere Yönelik Psiko-Sosyal Değerlendirmeler. [Psycho-Social Assessments of Earthquake Victims Who Migrated to Samsun Province After the February 6 Kahramanmaraş Earthquake]. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 24(1), 187-221. (In Turkish).

Ayten, Ali (2021). *Tanrı'ya Sığınmak Dini Başa Çıkma Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma*. [Seeking Refuge in God: A Psycho-Social Study on Religious Coping]. İz Yayıncılık. s. 15. (In Turkish).

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. [Scientific Research Methods in Education]. Pegem Akademi. s. 49. (In Turkish).

Captari, L. E., Hook, J. N., Aten, J. D., Davis, E. B. & Tisdale, T. C. (2019). Embodied spirituality following disaster: Exploring intersections of religious and place attachment in resilience and meaning-making. V. Counted & F. Watts (Ed.), *The psychology of religion and place: Palgrave studies in the theory and practice of place* içinde (ss. 49-79). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-28848-8_4 (In English).

Çınaroğlu, M., Yılmaz, E., Noyan Ahlatcıoğlu, E., Ülker, S. V. & Hızlı Sayar, G. (2025) Psychological impact of the 2023 Kahramanmaraş earthquakes: a systematic review and meta-analysis of PTSD, depression, and anxiety among Turkish adults. *Front. Public Health*. 13, 1664212. doi: 10.3389/fpubh.2025.1664212 (In Turkish).

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design Choosing Among Five Approaches* (3. bs.). SAGE Publications. s 76. (In English).

- Doğanay, S. (2023). Depremzedelerin hayatı anlamlandırma ve yas süreçlerinde dinin rolü: Nitel bir araştırma. [The Role of Religion in Earthquake Survivors' Meaning-Making and Grieving Processes: A Qualitative Study]. *ULUM*, 6 (Özel Sayı), 157-190. <https://doi.org/10.54659/ulum.1347634> (In Turkish).
- Duman, M. Z. (2016). *Sosyolojik Açıdan Deprem ve Din, Depremlerin Dini İnanç ve Davranışlar Üzerindeki Etkisi*. [Earthquake and Religion from a Sociological Perspective: The Impact of Earthquakes on Religious Beliefs and Behaviors]. Rağbet Yayınları. (In Turkish).
- Emre, Y., & Yalçın, Y. (2024). Kahramanmaraş depremlerine yüklenen anlamlar. [The Meanings Attributed to the Kahramanmaraş Earthquakes]. *Afet ve Risk Dergisi*, 7(2), 426-440. <https://doi.org/10.35341/afet.1420732> (In Turkish).
- Gürses, İ. Yükleme Teorisi ve Din İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. [An Evaluation on Attribution Theory and Its Relationship with Religion]. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/2 (2008), 359-377. (In Turkish).
- Hacıkeleşoğlu, H. (2023). Pozitif Şemalar ile Tanrı Tasavvuru ve Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. [A Study on the Relationship Between Positive Schemas, Conception of God, and Religious Coping]. *Hitit İlahiyat Dergisi*, 22(1), 73-102. (In Turkish).
- Harada, N., Shigemura, J., Tanichi, M., Kawaida, K., Takahashi, S., & Yasukata, F. (2015). Mental health and psychological impacts from the 2011 Great East Japan Earthquake Disaster: a systematic literature review. *Disaster and military medicine*, 1, 1-12. (In English).
- Karacoşkun, M. D. (2019). Dini İnanç. M. D. Karacoşkun (Ed.), *Din Psikolojisi El Kitabı* içinde. [Handbook of the Psychology of Religion]. (ss. 129-135). Grafiker Yayınları. (In Turkish).
- Kartal, B. (2025). Üniversite öğrencilerinin din temelli afet algıları ile psikolojik maruziyet etkilerinin incelenmesi. [Examining University Students' Religion-Based Disaster Perceptions and the Effects of Psychological Exposure]. *İslami İlimler Dergisi*, 41, 433-448. <https://doi.org/10.34082/islamiilimler.1729148> (In Turkish).
- Küçükcan, T., & Köse, A. (2006). *Doğal afetler ve din: Marmara depremi üzerine psiko-sosyolojik bir inceleme*. [Natural Disasters and Religion: A Psycho-Sociological Study on the Marmara Earthquake]. Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Araştırmaları Merkezi. ss. 110-133. (In Turkish).
- Kula, N. (2002). Deprem ve dini başa çıkma. [Earthquake and Religious Coping]. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 234-255. (In Turkish).
- Maraşlıoğlu, Ş. E., & Kartopu, S. (2025). Ölüm Olgusuna Yönelik İmgeler: Depremzedeler Üzerine Metaforik Bir Araştırma. [Images Related to the Phenomenon of Death: A Metaphorical Study on Earthquake Survivors]. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 66(2), 1329-1362. (In Turkish).
- O'Grady, K. A. & Orton, J. D. (2016). Resilience processes during cosmology episodes: Lessons learned from the Haiti earthquake. *Journal of Psychology and Christianity*, 35(3), 254-271. (In English).
- Okumuş, E. (2002). Tabii Afetler, Din ve Toplum-Marmara Depremi Örneği. [Of Course Disasters, Religion, and Society: The Case of the Marmara Earthquake]. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 339-373. (In Turkish).
- Onur, B. (2017). *Gelişim Psikolojisi, Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. [Developmental Psychology: Adulthood, Old Age, and Death]. İmge Kitapevi. ss. 103-104. (In Turkish).
- Pargament, K. I., Ano, G. G. & Wachholtz, A. B. (2005). The Religious Dimension of Coping: Advances in Theory, Research, and Practice. R. F. Paloutzian – C. L. Park (Eds.), *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* içinde (ss.479-495). Guilford Press. (In English).
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. [Qualitative Research and Evaluation Methods]. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.Ed.). Pegem Akademi. s. 104. (In Turkish).
- Schaefer, C. A., & Gorsuch, R. L. (1991). Psychological adjustment and religiousness: The multivariate belief-motivation theory of religiousness. *Journal for the scientific study of religion*, 448-461. (In English).
- Smith, B. W., Pargament, K. I., Brant, C., & Oliver, J. M. (2000). Noah revisited: Religious coping by church members and the impact of the 1993 Midwest flood. *Journal of Community Psychology*, 28(2), 169-186. (In English).
- Suhail, K., Malik, F., Mir, I. A., Hasan, S. S., Sarwar, A., & Tanveer, S. (2009). Psychological Health of Earthquake Survivors in Pakistan. *Psychology and Developing Societies*, 21(2), 183-207. <https://doi.org/10.1177/097133360902100202>. (In English).
- Tekindal, M. & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. [A Review on the Scope and Process of the Phenomenological Approach as a Qualitative Research Method]. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153- 182. (In Turkish).

Temiz, Y. E. (2025a). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini yaşayan üniversite öğrencilerinde deprem korkusu, dindarlık ve umutsuzluk ilişkisi. [The Relationship Among Earthquake Anxiety, Religiosity, and Hopelessness in University Students Who Experienced the February 6 Kahramanmaraş Earthquakes]. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 92-111. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.1643256> (In Turkish).

Temiz, Y. E. (2025b). İnsanın âcizliği, Tanrı'nın kudreti: Deprem sonrası dini başa çıkma, dini tutum ve deprem korkusu arasındaki ilişkiler. [Human Frailty, God's Power: Relationships Among Post-Earthquake Religious Coping, Religious Attitudes, and Earthquake Anxiety]. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 61-92. <https://doi.org/10.17859/pauifd.1775588> (In Turkish).

Temiz, Y. E. (2025c). Korkunun gölgesinde, umudun ışığında: Deprem korkusu ve dindarlığın umut yoluyla gelecek beklentisine etkisi. [In the Shadow of Fear, in the Light of Hope: The Effect of Earthquake Anxiety and Religiosity on Future Expectations Through Hope]. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 65(1), 94-110. <https://doi.org/10.29288/ilted.1691583> (In Turkish).

von Vacano, M. & Schwarz, S. (2014). The religious dimension of coping: The roles of cosmologies and religious practices. M. Zaumseil vd. (Ed.), *Cultural psychology of coping with disasters: The case of an earthquake in Java, Indonesia* içinde (ss. 245-264). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-9354-9_12 (In English).

Yağlı Soykan, N. (2024). Doğal afet sonrası travma, yas ve dini başa çıkma: Kahramanmaraş depremi üzerine nitel bir araştırma. [Post-Disaster Trauma, Grieving, and Religious Coping: A Qualitative Study on the Kahramanmaraş Earthquake]. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(26), 511-552. <https://doi.org/10.53683/gifad.1431842> (In Turkish).

Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. [Qualitative Research Methods in Social Sciences]. Seçkin Yayıncılık. s. 72. (In Turkish).

Zaumseil, M., von Vacano, M., Schwarz, S., Sullivan, G. B. & Prawitasari-Hadiyono, J. E. (2014). A cultural psychological framework for coping with disasters. M. Zaumseil vd. (Ed.), *Cultural psychology of coping with disasters: The case of an earthquake in Java, Indonesia* içinde (ss. 85-101). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-9354-9_3 (In English).